

JAPIO (Japan Patent Information Organization = Japán Szabadalmi Információs Szervezet). Angol nyelvű adatbázis a japán szabadalmi bejelentésekről. Különös jelentőséget ad ennek az ORBIT rendszeren elérhető adatbázisnak, hogy az itt található információk egy részéhez másutt nem lehet hozzáférni.

JiJI (JiJI Press Ticker Service). Japán vezető gazdasági hírügynökségének a jelentései teljes terjedelmükben a NEXIS és a NewsNet rendszereken érhetőek el. Az adatbázisban tőzsdei információk, vállalati eredmények, egyéb üzleti és pénzügyi hírek találhatóak.

JOIS. A Japan Information Center of Science and Technology (JICST = Japán Tudományos és Műszaki Információs Központ) adatbázisának angol nyelvű változata az NTIS-szel kötött licencmegállapodás értelmében az USA-ban elérhető. Az adatbázis a tudomány és technika valamennyi területét lefedi, beleértve az orvostudományt, a gyógyszerészetet, a mezőgazdaságot és a biotechnológiát.

Kyodo. A legnagyobb japán hírügynökség közvetíti az általános nemzetközi híreket a japán hírközlő szervezeteknek és a japán híreket a külföld részére. Az adatbázis a NEXIS, a Dow Jones News/Retrieval rendszereken, valamint a Dialog néhány adatbázisában érhető el.

Nikkei Telecom Japan News/Retrieval. Az adatbázis a kiemelkedő japán üzleti napilap, a Nihon Keizai Shimbun anyagát dolgozza fel, amely a japán piacról és vállalatokról nyújt információt. Az adatbázis angol nyelvű változata 1986-tól érhető el az USA-ban.

Jelenleg, mint látható, nagy mennyiségű információ férhető hozzá angol nyelven Japán gazdasági életéről és üzleti tevékenységéről. A Japánra vonatkozó információt tartalmazó adatbázisokat és főbb jellemzőiket az 1. táblázat sorolja fel.

/DORMAN, P. H.: Online sources of Japanese information... A guide. = Database, 10. köt. 4. sz. 1987. p. 15–21./

(Novák Teréz)

Közigazgatási és vállalati információs rendszerek Japánban

A *Joho Kanri* c. japán folyóirat 30 éve jelenik meg a Japán Tudományos és Technológiai Információs Központ (*Japan Information Center of Science and Technology = JICST*) gondozásában. Témája az információmenedzsment, amely nem új fogalom Japánban sem, de megnövekedett érdeklődés fordul felé: a gazdaságosság kényszere az információk hatékonyabb hasznosítását követeli meg. A pénzügyi források beszűkülése Japán közigazgatási rendszerét is érinti: az alkalmazottak számát csökkenteni, ugyanakkor a szolgáltatások színvonalát növelni kell – a számítógépek ésszerű és kiterjedt alkalmazásával. Az elmúlt években folytatódott az új információs eszközök és technológiák térhódítása. A csökkenő árak lehetővé tették, hogy egyre többen használjanak optikai tárolókat, távmásoló-berendezéseket, szöveg-szerkesztő számítógépprogramokat.

A közigazgatási intézmények és a vállalatok információs szükségleteit információs szolgáltató központok és szervezetek sora elégíti ki. Az állam azonban már 30 éve csak a JICST-et tartja fenn információs szolgáltató központként. Állami támogatásban részesül még a Japán Szabadalmi Információs Szervezet (*Japan Patent Information Organisation = JAPIO*). Az Országgyűlési Könyvtár (*National Diet Library = NDL*) online hozzáférhető nemzeti bibliográfiai adatbázist állít elő. 1986-ban született meg a Tudományos Információs Rendszerek Országos Központja (*National Centre for Science Information Systems = NACSIS*) az egyetemek információs igényeinek kielégítésére.

A magánszféra főként gazdaságorientált információs rendszereket működtet. Magántulajdonban vannak a nagy nemzetközi kereskedelmi adatbankok – pl. Dialog, BRS – képviselői. Japán bekapcsolódása az információk világméretű áramlásába még intenzívebbé válik, ha a JICST a Tudományos és Műszaki Információs Hálózatok Szövetsége tagjai sorába lép.

Az alábbiakban arról lesz szó, hogy az állam és a gazdaság miként szervezi meg információs rendszereit saját belső céljaira, és hogyan hasznosítja ezeket a külső információkkal együtt.

A közigazgatás információs szervezetei

Japánban a központi kormányzat mellett területi közigazgatási rendszer működik. Az ország 47 közigazgatási egységből (prefektúra) áll, melyekhez 3278 város és község tartozik, amelyek élén helyi közigazgatási testületek állnak.

A központi kormányintézményeknél 1958-ban használtak először számítógépet. (A Meteorológiai Intézet volt az első alkalmazó.) A hatvanas években a helyi közigazgatási szinteken is megkezdődött a számítógépesítés (1. táblázat).

A központi közigazgatási szerveknél 1984 óta csökken az alkalmazottak száma, mivel munkaerő-megtakarító számítógépes technológiákat alkalmaznak (OMR-, OCR-beolvasó eljárás), sok részfeladatot pedig külső vállalkozóknak adnak ki.

1. táblázat
Számítógépek a japán közigazgatásban

	Számító- központok száma	Rend- szerek száma	A személy- zet létszáma
Központi közigazgatási intézményekben (1985)	258	403	5826
A területi (helyi) köz- igazgatásban (1981)	616	941	5439

A minisztériumok információellátása

Az egyes minisztériumok saját tájékoztatási központokat tartanak fenn. Számítóközpontjaik a számítástechnikai rutinfeladatok ellátása mellett a döntéshozatalhoz szükséges információkat szerzik be, tárolják és hozzáférhetővé teszik őket. A rutinfeladatok a különféle statisztikákhoz, tájékoztatási célokra és kiadványokhoz szükséges adatok feldolgozását foglalják magukban. Az adatok mindkét esetben adatbank formájában vehetők igénybe.

A Külkereskedelmi és Ipari Minisztérium (*Ministry of International Trade and Industry = MITI*) különösen sok információt használ fel. Az adatfeldolgozást gépesítették, a többéves fejlesztőmunka eredménye az 1985-ben üzembe helyezett *BRAIN* rendszer. Két alrendszere közül az egyik az Államigazgatási Tervezési Információs Rendszer (*Policy Planning Information System = PPIS*). Saját adatbankja számára az információkat minisztériumok, bankok, tájékoztatási intézetek, ipari egyesületek szolgáltatják. Nemzetközi szervezetek – UNESCO, OECD, IEA, IMF stb. – adatait is felhasználják. Adatbázisaikban a bel- és külgazdasági adatok mellett technológiai és kutatási információk is nagy számban megtalálhatók. A másik a *TIMES* alrendszer, amely a *Wall Street Journal*ból és japán napilapokból friss információkat, valamint egyéb aktuális információkat – konferenciaadatok, parlamenti napirend, fontos telefonszámok stb. – tartalmaz. A *BRAIN*-t két nagyszámítógép működteti, amelyekhez 300 multifunkcionális terminál csatlakozik.

Nagy információigény jellemzi a Gazdasági Tervezési Hivatalt (*Economic Planning Agency = EPA*) és az Országos Földhivatalt (*National Land Agency*) is.

A számítógépes kapacitás decentralizáltsága átfedéseket okozhat, ezért a minisztériumok és a főhatóságok között együttműködésre, az információk cseréjére van szükség. A központi kormányzaton belül az irányítás koordinálása a Vezetési és Koordinációs Hivatal (*Management and Coordination Agency = MCA*) feladata. A Közigazgatási Információs Rendszerek Hivatala (*Office of Administrative Information Systems = OAIS*) a számítástechnikai alkalmazásokért felelős, s az adatfeldolgozás szabványosítási kérdéseivel, a számítógépek jobb kihasználásával,

a döntéshozók számítógépes képzésével foglalkozik. 1978 óta az OAIS működtet egy számítógépes szolgáltató központot, az Inter-Ministerial Computer Centert. Szolgáltatásait azok a kormányhivatalok veszik igénybe, amelyeknek nincs saját számítóközpontjuk. A központban két általánosan hozzáférhető adatbázist is létrehoztak: az egyik a japán jogszabályok, törvények teljes szövegét, bírósági ítéletek szövegeit, a másik a parlamenti ülészek jegyzőkönyveit tartalmazza. Ez utóbbiakat korábban mikrofilmleapokon tárolták, de a közelmúltban optikai lemezekre írták át őket. A távmásoló szolgáltatás igénybevételével távoli intézmények, hivatalok is hozzáfuthatnak a parlamenti jegyzőkönyvek másolatához.

Az OAIS mellett 1970 óta működik a Közigazgatási Információs Rendszerek Intézete (*Institute of Administrative Information Systems = IASIS*). Az intézet 12 munkatársa továbbképzéssel, szaktanácsadással foglalkozik, közigazgatási szakfolyóiratot jelentet meg japán nyelven.

Információgazdálkodás a helyi közigazgatási szervezetekben

A számítógépesítés kezdetei a hatvanas évekre nyúlnak vissza. 1985-ben 616 számítóközpontban több mint 5000 számítógépes szakember dolgozott (lásd 1. táblázat). Míg a prefektúrákban regionális tervezés folyik, a helyi közigazgatási szervek az állampolgárok személyi adatait dolgozzák fel. Az ügyintézés menetét gyorsítják, egyszerűsítik a számítógépek. A felhasználási lehetőségek kiszélesítése lett az 1970-ben alapított Helyhatósági Rendszerfejlesztési Központnak (*Local Authorities Systems Development Center = LASDEC*) a feladata. A központ 60 munkatársa négy számítóközpontot üzemeltet, japán nyelvű számítástechnikai folyóiratot jelentet meg. A központ feladatai még:

- ▶ oktatás, továbbképzés,
- ▶ szaktanácsadás,
- ▶ információszolgáltatás,
- ▶ tanulmánykészítés,
- ▶ gépi adatfeldolgozás,
- ▶ javaslatok kidolgozása az állami irányítás számára,
- ▶ nemzetközi együttműködés.

A helyi közigazgatási szervek mind gyakrabban veszik igénybe a prefektúrákban lévő központok szolgáltatásait. Már 25 prefektúrában működik ilyen központ, összesen 100 adatbankkal, 78 millió dokumentumegységgel. Az adatbankok általában statisztikai, orvosi-egészségügyi vagy adózással kapcsolatos információkat tartalmaznak.

A helyi közigazgatás szintjén 225 testület tart üzemben összesen 300 adatbankot (ezekben 142 millió adatot tárolnak). Az adatok többsége személyi nyilvántartási adat.

Szakmai információk hasznosítása a vállalatoknál

A gazdasági élet minden ágazatában intenzíven és tömegesen felhasználják az információkat. A nagyvállalatok jól szervezett házon belüli információs rendszereket építettek ki. A Matsushita Electric példája jól mutatja a belső információs rendszerek felépítését és működését (1. ábra). A Matsushita Electric 40 ezer alkalmazottat foglalkoztató nagyüzem, háztartási és irodagépeket, elektronikai eszközöket (pl. távmásolók, optikai lemezek) készít. Az információs rendszeren belül kiemelkedő fontosságú a szabadalmi részleg, ugyanis a vállalat dolgozóit éves átlagban 10 ezer szabadalmi bejelentést tesznek. Ezek nyilvántartására és feldolgozására igénybe vehető a JAPIO szoftvere.

A Matsushita Electric integrált és számítógépesített információs rendszerének megalkotói a felhasználói igények kielégítésére törekednek, azonban az információs szolgáltatásokért még házon belül is mindenkinek fizetnie kell.

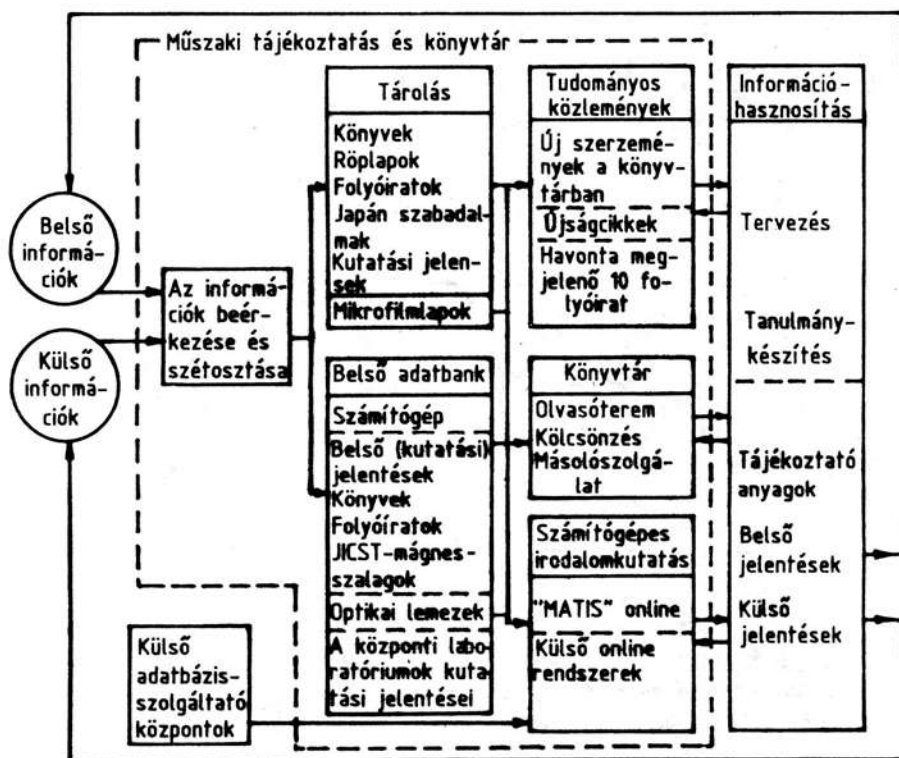
1984 óta működik jelenlegi formájában a Matsushita online információkereső rendszere, a MATIS. A könnyen kezelhető, nagy megbízhatóságú rendszer bármely forgalomban lévő terminálon keresztül elérhető. A JICST teaurusznak köszönhetően nagy a találati pontosság. A kinyomtatott eredmények könnyen áttekinthetők, az eredeti dokumentumok pedig helyben, azonnal rendelkezésre állnak. Az adatbankban mintegy

20 ezer 1975–80 közötti kutatási jelentés,

26 ezer 1977–85 közötti kivonat,

4 ezer előadáskivonat a Matsushita szimpóziumairól az 1981–86 közötti időszakból,

2500 folyóirat az 1955–86 közötti időszakból és 35 000 könyv, pamflet bibliográfiai adatai találhatóak.

1. ábra A Matsushita információs rendszere

A közepes és kisebb méretű ipari üzemek

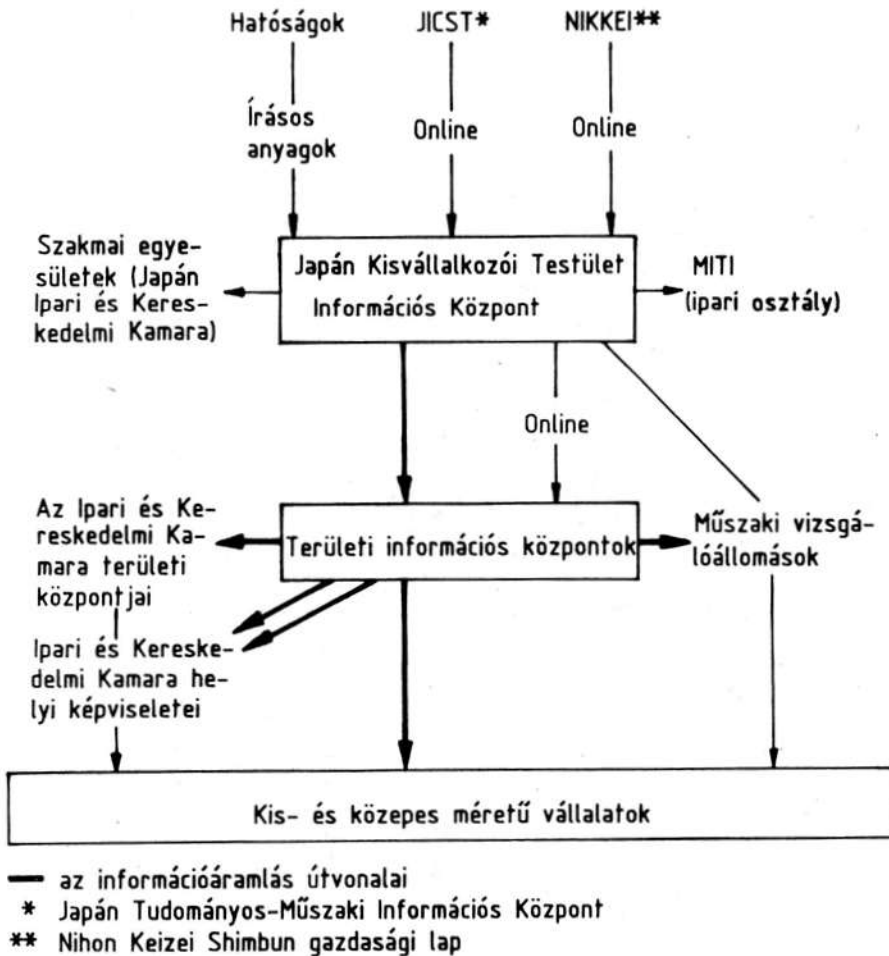
A kisvállalatok információs szükségletük kielégítésében külső forrásokra vannak utalva. A JICST *Technology Highlights* címmel a műszaki fejlesztés súlyponti kérdéseiről havilapot jelentet meg, amely 5200 folyóirat publikációiból válogat a kisvállalatok számára hasznos információkat, elemzéseket.

A Japán Kisvállalkozói Testület (*Japan Small Business Corporation*) saját, folyamatosan továbbfejlesztett információközpontot hozott létre. A kisvállalatok számára információs forrásként szolgálhat még a JICST, valamint a *Nihon Keizei Shimbun* c. gazdasági lap *NEEDS* adatbank-szolgáltatása is. A szolgáltatók

az információkat rendszerint nem közvetlenül a felhasználóhoz juttatják, hanem azok valamely területi központtól, mint információközvetítő szervezettől szerezhetők be (2. ábra). Az információk három külön csatornán keresztül áramlanak a kisvállalatokhoz. Ezek: a 42 körzeti információs központ, mindegyik saját számítóközponttal; 40 műszaki vizsgáló állomás és az Ipari és Kereskedelmi Kamara helyi képviselői.

Az információs hálózatok sűrűsége az ipari gazdasági központokban a legnagyobb; itt az információs infrastruktúra jól kiépített és nagy kapacitású hálózata-

tot alkot. A területi egyenlőtlenségeket megpróbálják felszámolni, így pl. egyes körzetekben ún. területi kommunikációs modelleket hoznak létre. Ilyen kommunikációs modellnek számít a Teletopia (Postaügyi és a Távközlési Minisztérium) vagy az Új Média Közösség (MITI). A MITI az ipari körzetek információellátását segíti elő az ún. Technopolis koncepció alapján, amely némiképp átfedi a telekommunikációs irányultságú fejlesztési terveket. Információs vonatkozásokkal találkozhatunk a Techno-Mart rendszerrel is, amely a tőzsdei funkciókat és a licenckalkulációkat támogatja.

2. ábra A kis- és közepes méretű üzemek információellátása

Japán nyugati típusú, információorientált országgá vált. A japán szervezőerőt hathatósan támogatja a politikai és az információs intézményrendszer. Nő a körzeti információs központok szerepe: információikkal, szaktanácsaikkal az állampolgárokat – a valódi használókat – kívánják segíteni. Japánban azonban a hivatalos információszolgáltatók mellett félhivatalos vagy nem hivatalos információs struktúrák is léteznek. Szerte az országban, mindegyik szakterületre és minden társadalmi rétegre

kiterjedően tanulmányi csoportok tevékenykednek. Ezek a csoportok rendszeresen tartott összejöveteleiken időszerű témákat vitatnak meg. Ezek az informális, személyes struktúrák kiváló kiadási politikával párosulnak.

/WATTENBERG, U.: Informationsmanagement in Japan. = Nachrichten für Dokumentation, 38. köt. 4. sz. 1987. p. 229–232./

(Nagy Gábor)